

KENT VE KENTTE BİR KULLANICI GRUBU OLARAK GENÇLER

Yard. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR
Gazi Üniversitesi Mühendislik – Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Maltepe, Ankara
anuray@gazi.edu.tr

Giriş

Kentte yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler v.b. açılardan birbirlerinden farklılaşan kullanıcı grupları yaşamaktadır. Kentteki bu kullanıcı grupları ülkemizde çoğunlukla; çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve özürllüer olarak sınıflanmakta, ancak nüfusun %60'ını oluşturan gençler bu sınıflamada yer almamaktadır. Oysa yaşları ve fiziksel özellikleri açısından kentten beklentileri farklılaşan gençlerin bir kullanıcı grubu olarak ele alınmaları gereği ortadadır.

Kent ve kentte bir kullanıcı grubu olarak gençler başlığı altındaki bu bildiride gençlerin bir kullanıcı grubu olarak farklılıklarının altının çizilmesi, kentin gençler açısından yaşamsal ve mekansal anlamının sorgulanması ve kentin gençler için sunduğu olanakların tartışmaya açılması amaçlanmıştır. Bildirinin bir diğere amacı ise toplumsal değişim süreçlerinde kentin değişen anlamı ve gençlik ilişkisi üzerinde durmaktır.

tanımlar

- **Kent** en formel tanımıyla tarım dışı alanda kurulu, kalabalık ve büyük bir yerleşim yeridir(Hançerlioğlu, 1976). Kent nüfusun, üretim araçlarının , sermayenin , eğlencenin bir merkezde toplanması ve emeğin uzmanlaşması anlamındadır(Laborit, 1990). Kent, endüstri, ticaret, tüketim,unsurlarıyla nüfusun yoğunlaştığı bir olgu olarak ele alınmakta ve karmaşıklık, dinamiklik, katılımcılık, renklilik, canlılık, çatışma, çelişki, farklılık, çekicilik v.b. kavramlarla tanımlanmaktadır(Özbek, 1997).

- **Genç** sözcüğü Latince'de büyüme, olgunlaşmak anlamına gelen "adolecare" kökünden gelmektedir. Batı literatüründe "adolescenth" sözcüğünün karşılığı ergenlik belirtilerinin görüldüğü 12 yaş ile büyümenin durduğu 21 yaş arasını kapsamaktadır. Unesco'nun tanımına göre ise genç; 15-25 yaş arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu olmayan kişidir

- **Gençlik** biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan bir gelişme görülen, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Bir çatışma dönemi olarak gençlik yine Unesco'nun tanımına göre; cesaretin çekingenliğe, serüven isteğinin rahata üstün geldiği dönemdir. Gençlik dönemi, hayallerin, tutkuların ve idealizmin filizlendiği, ileriye atılım yapılan; kendi kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı ve olması gereken ile olan ayrımının en sert yaşandığı dönem olarak açıklanmaktadır(Yıldırım, 2005).

yaklaşım

- Mekansal bir okuma yaparak toplumsal değişim süreçleri ile kentin değişim süreçleri arasında doğrudan bir ilişki kurmak mümkündür. Aynı ilişki gençler ve toplumsal değişim süreçleri açısından da geçerlidir. Bu durumda kentin değişimi ve gençlerin toplumsal rollerinin değişimi arasında bir ilişkiden söz etmek ve bir değerlendirme yapmak mümkün olmaktadır. Bu değerlendirme bu bildiride belirli dönemler esas alınarak yapılmıştır.

- 1923'te cumhuriyetin ilanı ile başlayan dönemde en önemli toplumsal grup olan gençlerin sorumluluğu cumhuriyeti korumak ve kollamak olarak belirlenmiştir(İnanır, 2005). Dönemde cumhuriyetin çağdaşlaşma ve batılılaşma ideolojisine göre kentler , cumhuriyet caddeleri, cumhuriyet meydanları, stadyumlar, sinema- tiyatro gibi kültür yapıları ile biçimlenmektedir. Yaşamsal ve mekansal kurguda "yeni" olan önemsenmekte, cumhuriyetin modern kentlerinde çoğunlukla yurtdışında eğitim almış gençler spor, sinema , tiyatro gibi kültürel olanaklardan en fazla yararlanan grup olarak modern yaşamı temsil etmektedirler.

- 1950 sonrası köyden kente göç ve kentleşme toplumsal ve mekansal açıdan belirleyicidir. Göç sürecinin asıl aktörleri kente göç eden cesaretli ve güvence arayan gençlerdir. Dönemde kentte topoğrafik eşiklerde yer alan gecekondular, yerleşimleri, yetersiz altyapıları ve yetersiz kentsel donatıları ile sağlıksız bir yapı gösteren imarsız yerleşimler olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan aynı dönemde imarlı yerleşimler olarak tanımlanan alanlar yap-sat süreci ile anlamdan ve farktan yoksun, birbirine benzer yapılarla biçimlenmektedir (Bilgin, 1996). Ortaya çıkan imarlı ve imarsız yerleşim alanları ayrışması kentte yaşayan gençler açısından oldukça keskin ve nettir.

- 1960 sonrası toplumda eşitlik ve adalet söylemleri egemendir. Bu söyleme paralel olarak gecekonduların yerleşimlerinin mahalleler biçiminde örgütlendikleri ve kentsel olanaklara sahip olmaya başladıkları görülmektedir. Bu yerleşimlerde, kentli toplumsal muhalefetin etkisi ile gençliğin siyasallaşması söz konusudur . 1968 kuşağı, çoğunluğu öğrenci olan, entelektüel, yabancı dil bilen gençlerden oluşmaktadır.

- 1970 sonrası toplumsal yapıda ilerici söylemlerin etkin olduğu bir d6nemdir. Her t6rl6 altyapı hizmetleri g6t6r6len gecekondu yerleşimleri 6đrenci gençliğin 6nderliğinde toplumsal muhalefetin 6rg6tlendiği yerler olarak 6ne çıkmaktadır. 6zellikle bu yerleşimlerde aşırı bir siyasallaşma s6z konusudur. Kent meydanları ise bu siyasallaşmanın y6ksek sesle ifade edildiği alanlardır. Siyasallaşan 1978 kuşağı; k6çük kentlerden okumaya gelen 6đrenci ağırlıklı gençlerden oluşmaktadır.

- 1980 sonrası liberalizmin etkisiyle toplumsal ve mekansal yapıda büyük bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Toplumsal muhalefetin örgütlendiği gecekondular yerleşimleri düzenli konut alanlarına dönüşerek rant dağılımında yeni bir rol üstlenmişlerdir. Bu yerleşimlerde siyasal örgütlenme biçimlerinin yerini aile, akrabalık, hemşehrilik özellikleri ve etnik , dinsel, ya da politik unsurların belirleyiciliği ile yeni örgütlenme biçimleri almıştır(Unverdi, 2002).Dönemde, finansal gücün çevreye ve kente rağmen yüksek ve farklı yapılar aracılığı ile kendini ifade ettiği görülmektedir.Bu eğilim gençler arasında da yaygındır. Apolitik 1980 kuşağı;bireyci, salt kendini var eden, başarıya odaklanmış, siyasetin korkusuyla büyüyen gençlerden oluşmaktadır.

- 1990 sonrası "küreselleşme" ve "tüketim" toplumda egemen söylemlerdir. Bir örnekleşen gençler ve kentler ise dönemin belirleyici özelliğidir. Dönüşüm projeleri adı altında kent topraklarının ve gecekonduların yerleşimlerinin paraya tahvil edildikleri bu dönemde , cemaatleşerek siyasallaşma söz konusudur. Aynı dönemin diğer bir belirleyici özelliği ise ayrıcalıklı ve yalıtılmış yaşam çevreleridir. Dönemde kentler, tüm tarihsel, kültürel ve doğal değerleri ile küresel düzlemde pazarlanacak birer "meta" olarak ele alınmaktadırlar. Bu nedenle "imaj" önemlidir ve kentler de bir tüketim nesnesi olarak imaj değiştirmektedir. Buna benzer bir değişim gençler arasında da yaşanmaktadır. 1990 kuşağı dış görünüşe önem veren, marka giyinmeye meraklı, tüketim toplumunun bir unsuru olarak ifade edilen gençlerden oluşmaktadır.

- Kuşkusuz tüm bu süreçte “homojen” bir gençlik grubundan söz etmek mümkün değildir. Her dönem bu değerlendirmelerin dışında konumlanan gençlerin varlığını kabul etmek gerekmektedir. Bugün de kentte, üst başlık olarak “gençler” sınıflamasını oluşturan, ancak, sosyo-ekonomik, sosyo- kültürel, fiziksel özür, v.b. nitelikleri açısından farklılıklar gösteren gençler yaşamaktadır. Bu farklılıkların kentin anlamlandırılmasını ve algılanmasını değiştirdiği bir gerçektir. Bildiride bu durum, üniversite gençleri, gecekondu bölgelerinde yaşayan gençler, imarlı alanlarda yaşayan gençler, çalışan gençler, sokakta yaşayan gençler , özürlü gençler ve işsiz gençler açısından ele alınmıştır.

- Özellikle büyük kentlerde önemli bir nüfus potansiyeline sahip olan üniversite gençleri açısından kent sınırlı da olsa erişilebilir kültürel-sosyal donatılar, spor merkezleri, kütüphaneler v.b yaşamsal ve mekansal olanaklar anlamındadır. Ancak gençlerin tümünün bu olanaklardan yararlandıklarını söylemek zordur.

- Kentin en yoksul gecekondular yerleşimlerinde yaşayan gençler için kent sahip olunmayan mekanlara karşılık gelmektedir.Yapılan bir araştırma sonuçlarına göre(Bektaş ve Yankaya, 2002) bu yerleşimlerde yaşayan gençler yaşam çevrelerinde parklar, dinlenme alanları, okuma salonları, spor tesisleri ,kurs mekanları, yürüyüş yolları v.b. talep etmektedirler.

- Gecekondu yerleşimlerinde yaşanan kentsel yoksunluklar aslında kentin orta sınıflarının yaşadığı imarlı alanlarda yaşayan gençler için de geçerlidir. Bu yerleşim alanlarında da yeterince spor tesisi, sosyo- kültürel donatılar, kütüphane v.b olanaklar yoktur. Ancak bu grup gençler ekonomik olanakları nedeni ile kentin diğer alanlarında var olan sunumlara ulaşma şansına sahiptirler.

- Sigortasız ve ağır çalışma koşulları altında bir "zanaat" edinmeye çalışan gençler açısından "kent" sosyal ve kültürel sunumlardan ekonomik zorluklar nedeniyle yararlanılamayan bir yerdir. Çoğunlukla kentin çöküntü alanlarında yaşayan bu gençlerin 12-14 saatlik bir çalışma süresi nedeni ile yaşadıkları kenti tanımaları ya da kentin sunumlarından yararlanmaları mümkün değildir.

- Sokakta yaşayan gençler açısından kent tümüyle bir barınak anlamındadır. Köprü altları, mazgallar, bina saçakları, bina girişleri, geceleri ışıklandırılan caddeler, merkezi ısıtmanın olduğu binalar, büyük alışveriş merkezleri vb. tüm sığınma noktalarıyla kent sınırsız bir yaşama mekanıdır. (Atauz,1996).

- Özürlü gençler için kent, çıkılamayan merdivenler, gidilemeyen sinemalar, parklardır. Türkiye'de nüfusun %12'si özürlüdür. Ancak yapılar ve sosyal ilişkileri geliştiren kentsel mekanlar özürlülere göre kurgulanmamıştır. Üst geçitler, bariyerler, korkuluklar özürlü gençlerin kente katılımları açısından engeldir.

- Kentte yaşayan diğer bir grup ise işsiz gençlerdir.2002'den 2004'ün ilk yarısına dek işsizlik oranı genç nüfus açısından %19'dan %24'e yükselmiştir. Mayıs 2005'te yapılmış bir araştırma sonuçlarına göre gençlerin %74'ü işsizlik korkusu yaşamakta, % 17'si eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır(Alemdaroğlu, 2005). İşsiz gençlerin kentle ilişki araçları internetkafeler ve stadyumlar ile sınırlı kalmaktadır.

Sonsöz

- İnanır(2005), konuşmasına " şimdiki gençlikten adam olmaz ki, .. bizim zamanımızda gençlik..." sözleriyle başlayıp, " umudumuz sizlerde, sizleri gördükçe.." diyerek sona erdiren bir yetişkinler ordusundan ve tüm değişimlerin izlerini yansıtan gençlerden söz etmekte. Yaşamın dönüştürücü gücü olarak gençler dün olduğu gibi bugün de beklentilerin odağında yer alan en dinamik gruptur. Ancak toplumun ve ülkenin geleceğine ilişkin kurgularda öne çıkan gençlerin büyük çoğunluğunun kentin sunması gereken yaşamsal ve mekansal olanaklardan yoksun oldukları ortadadır. 1998 yılında yapılan bir araştırma sonuçlarına göre gençlerin büyük bölümü yetişkinliğe yoksunluk ve yoksulluk koşullarında adım atmaktadır. Çözümün politik üst kararlarla doğrudan ilintili olduğu gerçeğini göz ardı etmeden, gençlerin en azından kentte özelleşmiş bir grup olarak ele alınmaları gereğini vurgulamak önemlidir. Kentlerin gençler açısından yaşanabilir ve tüm gençlerin eşit yararlandığı donatılara sahip olmaları için buna ilişkin taleplerin daha yüksek sesle ifade edilmesini dilemekten başka yol yoktur.

Kaynakça

- Alemdaroğlu, A.,(2005), Bir İmkan Olarak Gençlik, Birikim,21-29, İstanbul
- Atauz, S., (1996), Sokak Çocuklarının Kenti, Diğerlerinin Konut Sorunları, Der. Emine Komut, TMMOB MO Yayınları, Ankara
- Bektaş, B., Yankaya, U., (2002), Kentsel Yoksulluk, Eşitsizlikler ve Gerilimler, Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, TMMOB ŞPO Yayını, Ankara
- Bilgin, İ., (1996), Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme, Ed. Yıldız Sey, Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme, 472-492, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul
- Hançerlioğlu, O., (1976), Felsefe Ansiklopedisi, Remzi Kitabevi, 3, 271, İstanbul
- İnanır, S., (2005), Bildiğimiz Gençliğin Sonu, Birikim,37-51, İstanbul
- Laborit, H., (1990), İnsan ve Kent, Payel Yayınevi, İstanbul
- Özbek, M., (1997) Toplumsal Uyum İçin Sosyal Arayışlar, Ed. Mehmet Çubuk, 4. Türkiye Şehircilik Kongresi, 191-220, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara
- Ünverdi, H. Z., (2002),Kent Yoksulluğunun Değiştirdiği Toplumsal ve Mekansal İlişkiler Bağlamında Kimlik Yapılanmaları- İzmir Gecekonduları Örneği, Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, TMMOB ŞPO Yayını, Ankara
- Yıldırım, Y., Olmayan Gençlik Algısı Üzerine, Birikim,196,İstanbul